

ONS MARKENBOEK

Gorssel, augustus 2019 - 37e jaargang no. 3

De Elf Marken zijn: Epse en Dommer, Dorth, Schoolt, Gorssel, Eschede, Harfsen, Eefde, Rijsselt, Angeren, Almen, Wolfeler

Ons Markenboek

Uitgave van de Historische Vereniging De Elf Marken te Gorssel.

De vereniging is opgericht op 27 september 1983 en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van het grondgebied van de gehele, voormalige, burgerlijke gemeente Gorssel alsmede de bevordering in zo breed mogelijke kring van de belangstelling voor de geschiedenis van de voormalige gemeente Gorssel in al haar aspecten".

Contactpersonen van de werkgroepen

Archiefzaken: P. Staal, Teenkweg 3, 7211 EV Eefde, tel. 0575 - 517623
Bibliotheek: W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11, 7218 BJ Almen, tel. 0575 - 432058
Excursies: W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11, 7218 BJ Almen, tel. 0575 - 432058
Genealogie: H.G. Pelgrum, Bakkersteeg 3, 7218 BM Almen, tel. 0575 - 431781
Tramstation: A.R. Rolden, Dortherweg 21, 7418 HC Deventer, tel. 0575 - 493458

Verenigingsadres

Het Tramstation, Van der Capellenlaan 4, 7213 AG Gorssel

Website: www.deelfmarken.nl

Samenstelling bestuur

Voorzitter: J. Haijntink, Reuvekamp 2, 7213 CE Gorssel, tel. 0575 - 492692
Vice-voorzitter: H. Hietbrink, Epserenk 26, 7214 AR Epse, tel. 0575 - 491992
Secretaris: J. te Linde, Eendrachtstraat 4, 7211 AM Eefde, tel. 0575 - 517369
2e Secretaris: H.G. Pelgrum, Bakkersteeg 3, 7218 BM Almen, tel. 0575 - 431781
Penningmeester: J.A.P. Bosman, De Bongerd 1A, 7213 DL Gorssel, tel. 0575 - 474155
2e Penningmeester: A.R. Rolden, Dortherweg 21, 7418 HC Deventer, tel. 0575 - 493458
Leden: G.H. Smale-Bielderman, Reeveerweg 38, 7217 TE Harfsen, tel. 06 - 51019087
J. Hekkelman, Pikeursbaan 24, 7213 BT Gorssel, tel. 0575 - 491726
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14, 7213 AC Gorssel, tel. 0575 - 492139
J.H. Huisjes, Het Have 20, 7211 NB Eefde, tel. 0575 - 511352
J.G. Bleeker, Oxeerweg 14, 7214 PM Epse, tel. 0575 - 494096

Erevoorzitter: W.J. Holtslag-Harkink

Redactiecommissie

Voorzitter: A.M. de Ruiter, Joppelaan 14, 7213 AC Gorssel, tel. 0575 - 492139
e-mail: capellenhof@gmail.com
Leden: A.M. Geerlink-van der Gang, Hoefslag 12, 7213 BW Gorssel,
tel. 0575 - 492183 e-mail: a.geerlink@kpnplanet.nl
G. Groot Wassink, Manegelaan 15, 7213 BN Gorssel,
tel. 0575 - 491224 e-mail: g.grootwassink@gmail.com

Ons Markenboek

37e jaargang no. 3, augustus 2019

INHOUD

- 2 Mededelingen van het bestuur en de redactie
- 9 Verslag van de Algemene Ledenvergadering 9 april 2019
- 11 Excursie Diepenheim 10 september 2019
Henk Bruil
- 12 Verslag genealogische dag I juni 2019
Werkgroep genealogie
- 16 'Gezicht op Gorssel', een schilderij van Jan Adam Zandleven
Loek Kemming
- 21 Super-boeren, het ontstaan van de agrarische bedrijfsverzorging
Henk Kraaijenbrink
- 24 Uit het archief, leed op huis 't Joppe
Mirjam van Velzen
- 27 Restauratie van de 'Vrijland'
Henk Bruil
- 28 Toen en Nu (12): Pastorie in Harfsen

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR EN DE REDACTIE

Op 17 april 2019 is in Residentie De Roskam de jaarlijkse ledenvergadering gehouden. Tijdens deze vergadering werd een nieuw bestuurslid benoemd en werden drie bestuursleden herbenoemd. In het verslag van de ledenvergadering kunt u hier meer over lezen.

We kunnen terugzien op een waardige 4-mei herdenking en op zaterdag 1 juni trok de genealogische dag weer veel belangstelling, vooral van mensen van buiten onze gemeente. Van deze gebeurtenissen treft u in dit Markenboek een verslag aan. Bovendien kunt u in dit nummer van Ons Markenboek de gegevens vinden van de dagexcursie naar Diepenheim op dinsdag 10 september. Hiervoor kunt u zich nog aanmelden.

Lezingen en dia-avonden

We beginnen dit najaar het lezingenseizoen met een extra lezing in Harfsen waarbij we de gebeurtenissen uit oktober 1944 gedenken. Alle lezingen beginnen, tenzij anders vermeld, om 20.00 uur.

Voor alle lezingen geldt dat de toegang voor leden gratis is en dat niet-leden € 5 betalen.

Harfsen: Ons Gebouw, maandag 14 oktober 2019

In het kader van de herdenkingen rond het thema '75 Jaar Bevrijd' willen we in 'Ons Gebouw' in Harfsen de film 'Liever geen bezoek' vertonen. Op die dag is het 75 jaar geleden dat boerderij Zonnenberg van Gerrit Slagman en op die dag ook het onderduikershol door de SD werden overvallen. Deze zeer indrukwekkende film is gemaakt door de in Gorssel geboren en getogen filmmaker Andries Udink. Hij is op deze avond ook aanwezig en zal de film inleiden. Toen de film in 2009 uitkwam, was de waardering van het publiek zeer groot en is hij in vier avonden voor een volle zaal vertoond.

Om 19.30 uur begint Andries met een korte inleiding. De film duurt twee uur, er is een pauze rond 21.00 uur. Omdat we voor deze avond veel belangstelling verwachten, is het noodzakelijk dat u vooraf een kaartje haalt. Dit kan na het verschijnen van dit Markenboek in Ons Gebouw, 's zondags na de kerkdienst bij Arjan Meijerink en Piet Meininger en in Gorssel tijdens de openingsuren van het Tramstation.

Almen: Ons Huis, donderdag 24 oktober 2019

Kees Tukker verzorgt deze avond een lezing over de voedselcommissarissen, waarbij ook het leven en werken van Tinus Enserink van de Huurne aan de orde komt. In de Tweede Wereldoorlog maakten de provinciale voedselcommissarissen deel uit van het ambtelijk apparaat dat de voedselvoorziening in Nederland intact poogde te houden. Als plaatselijk bureauhouder (PBH'er) assisteerde Tinus de provinciale voedselcommissaris.

Kees Tukker (1955) is journalist en schrijver. Vanaf 1982 werkte hij als verslaggever, redacteur en presentator voor verschillende programma's van de NOS. Zijn boek 'De voedselcommissaris' is een reconstructie van het vergeten leven van zijn oudoom Jan Groen Tukker, die als voedselcommissaris op het brandpunt van de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog een gevaarlijk dubbelspel speelde.

Harfsen: Ons Gebouw, donderdag 21 november 2019

Ds. Gerrit Ruiterkamp uit Elst zal het leven van Ds. Pasma behandelen.

Gerhard Anne Pasma (1909-1945) was NH-predikant van Almen en Harfsen toen hij op 7 oktober 1944 werd gearresteerd. Hij zorgde vanaf 1943 voor adressen voor onderduikers in Almen en Harfsen. Op 22 april 1945 (toen Almen al lang vrij was) is hij in concentratiekamp Wöbbelin overleden.

Eefde, zalencentrum Het Hart, donderdag 16 januari 2020

Walter Lodewijk vertelt over de schoolplaten van Isings.

Johan Herman Isings (1884-1977) was een veel gevraagd illustrator. Hij verluchtte honderden boeken, maar werd vooral bekend door de schoolplaten die hij tussen 1910 en 1970 maakte. Deze schoolplaten zullen veel van onze leden bekend voorkomen. In een tijd waarin beeldschermen nog toekomstmuziek waren, werden dergelijke platen in de les ingezet en vormden ze vaak een vast onderdeel van het klasse-interieur. De platen laten veelal een reeks culturele en economische hoogtepunten zien. Politieke of religieuze tegenstellingen zijn zelden afgebeeld. Alle 43 schoolplaten zullen de revue passeren. Deze lezing stond vorig jaar al op het programma, maar kon toen door omstandigheden niet doorgaan.

De voorbereidingen voor de daarop volgende lezingen in dit seizoen in Epse en Gorssel zijn in een vergevorderd stadium.

Dit seizoen is De Elf Marken aan de beurt om de gezamenlijke activiteit met het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem te organiseren. De datum hiervoor is 19 maart 2020 en spreker is de bekende auteur van oorlogsboeken en tv-programmamaker Ad van Liempt.

Lezing Bibliotheek Gorssel (Den Oldenhof)

De bibliotheek Gorssel organiseert een lezing die voor veel van onze leden interessant zal zijn.

Op 29 oktober 2019 houdt Kim Cohen, universitair docent aan de Universiteit Utrecht, een presentatie over het ontstaan van de IJssel. De IJssel blijkt geologisch gezien een zeer jonge rivier te zijn. Kim heeft daar diepgaand onderzoek naar gedaan en kan daar boeiend over vertellen.

Nieuwe werkgroep: Archeologie

Sinds kort beschikt De Elf Marken (weer) over een werkgroep Archeologie. In het

verleden heeft die ook bestaan en het is de bedoeling dat de nieuwe werkgroep hier een vervolg aan geeft. De doelstelling van de werkgroep is het in kaart brengen van alle informatie over archeologische vondsten en bekendheid geven aan de archeologie van de voormalige gemeente Gorssel.

Op dit moment zijn de leden van de nieuwe werkgroep: Jan Venselaar (AWN Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie), Piet van Woerden (De Elf Marken en AWN), Dirk Jacques (De Elf Marken) en Johan te Linde (De Elf Marken en 'linking pin' met het bestuur van De Elf Marken).

De huidige activiteiten zijn:

a. Het opstellen van een overzicht van archeologische vondsten binnen het gebied van de voormalige gemeente Gorssel.

b. Het achterhalen van de huidige locaties van eerdere archeologische vondsten.

c. Het voorbereiden van de Archeologiedagen op 12, 13 en 14 oktober 2019. Het nu voorliggende idee is om een fietstocht langs archeologisch interessante locaties te organiseren. Verder zijn er contacten gelegd met het Historische Genootschap Lochem Laren Barchem en met de regioarcheoloog van de Stedendriehoek. De werkgroep wil graag in contact komen met mensen die thuis beschikken over vondsten en archeologische voorwerpen, afkomstig van het grondgebied van de voormalige gemeente Gorssel en/of foto's of beschrijvingen hiervan, zodat de werkgroep hier foto's van kan nemen of een kopie kan maken (indien toegestaan door de eigenaar) of anderszins informatie hierover kan vastleggen.

Ook als u actief wilt meedoen aan de werkgroep wordt u uitgenodigd zich te melden. U kunt hiervoor contact opnemen met Dirk Jacques, contactpersoon van de werkgroep (bij voorkeur per e-mail: d.jacques@planet.nl of via tel. 0575-471989).

Tramstation

Open Dagen

Na de drie Open Dagen die afgelopen voorjaar gehouden zijn, staan er dit najaar nog drie Open Dagen op het programma. Deze staan gepland voor 7 september, 5 oktober en 2 november 2019.

Exposities

Tot eind januari waren schilderijen van Annemieke Hakvoort uit Hengelo (Gld) te zien. Daarna was het werk van Nelleke Wichman aan de beurt, maar wegens gezondheidsproblemen is deze expositie uitgesteld tot een nader te bepalen datum. In de expositieruimte hangen vanaf 1 februari de landschapsfoto's van Henk Hietbrink. Tijdens de zomersluiting konden passanten een blik werpen op deze foto's. De eerste expositie na de zomervakantie wordt verzorgd door keramiste Els Bottinga.

Voor de tentoonstellingen daarna moeten nog afspraken gemaakt worden.

Gebouw

In de afgelopen maanden heeft de firma Rensink groot onderhoud verricht aan het buitenschilderwerk.

ANBI giften

Een ANBI is een 'Algemeen Nut Beogende Instelling'. De Elf Marken is voor de fiscus een culturele ANBI instelling. Dit betekent dat de contributie en eventuele extra giften met een factor 1,25 voor de inkomstenbelasting mogen worden verhoogd tot een maximum van totaal € 1250 euro. Dit geldt ook voor de bedragen van onze ondernemers/sponsors, die in het algemeen ook lid van onze vereniging zijn. In het geval van een BV geldt zelfs een aftrek van 1,5 keer het bedrag voor de vennootschapsbelasting.

De belastingdienst maakt onderscheid tussen normale en periodieke giften.

Bij *normale* giften geldt een drempel tot een bedrag van 1% van het persoonlijke inkomen voor aftrek van persoonlijke aftrekposten. Giften boven dit bufferbedrag mogen pas worden afgetrokken. Bij fiscale partners in een relatie geldt de aftrek pas bij 1% van het gezamenlijk persoonlijk inkomen.

Bij periodieke giften moet er een getekende overeenkomst zijn tussen het lid/sponsor en De Elf Marken. Het grote voordeel is dat dan de 1% drempel niet van toepassing is. Vroeger moest dit via een notariële akte. Nu kan via de site van de belastingdienst, maar ook via de penningmeester van De Elf Marken, een overeenkomst opgevraagd, ingevuld en ondertekend naar de penningmeester teruggemailed worden. Hij zal dan namens de vereniging tekenen en een exemplaar van de overeenkomst terugsturen naar de gever terugsturen. Vanaf dat moment kan dus het verhoogde bedrag afgetrokken worden zonder de 1% drempel. In de overeenkomst staat wel vermeld dat de schenking voor vijf jaar geldt. Het bedrag mag in één keer, maar ook in vijf keer worden betaald.

Penningmeester van De Elf Marken is Guus Bosman,
e-mail: japbosman@kpnmail.nl.

Hart voor de Achterhoek

De Rabobank Noord- en Oost-Achterhoek organiseert ieder jaar de actie Hart voor de Achterhoek, waarbij leden van deze bank twee stemmen kunnen uitbrengen op verenigingen waar ze lid van zijn. De andere stemmen kunnen ze uitbrengen op andere deelnemende verenigingen. Leden kunnen er zo voor zorgen dat de Elf Marken een stevig donatiebedrag van de bank krijgt.

Niet iedere klant van de Rabobank is ook lid van deze bank. U moet zich dus bij de bank melden om lid te kunnen worden. Het is een speciale actie van deze vestiging. Leden die bij een andere Rabobank bankieren kunnen dus helaas niet meedoen.

U wordt als lid van deze Rabobank over de actie geïnformeerd en krijgt de stemcode thuisgestuurd. In de periode 5-19 september 2019 kunt u twee stemmen uitbrengen op De Elf Marken. De andere stemmen kunnen naar andere deelnemende verenigingen. Zet u alvast een reminder in uw agenda op die datum.

Door op De Elf Marken te stemmen kunt u er voor zorgen dat de vereniging een stevig donatiebedrag van de bank krijgt. Hoe meer stemmen, des te hoger de bijdrage.

Wie weet het

De namen van de op de foto op p. 9 van het vorige Markenboek (37e jaargang, nr. 2) afgebeelde leerlingen met juffen en meesters zijn door Mans en Wilma Roeterdink uit Epse grotendeels ingevuld. De groep staat voor de School met den Bijbel in Gorssel. We publiceren op de pagina hiernaast de foto nog een keer, nu in groter formaat. Hopelijk worden nog meer kinderen 'herkend'.

Onderste rij v.l.n.r.: Pieter Ludwig, Henk Lenselink, Dikkie Bruggeman, Bert Jansen?, Leo Kluin?, Kees van Veldhuizen, Michiel ten Have?, Frank Kruger, ? Nikkels, Henk Braakhekke, Herman Ilbrink, Bertus Menkveld en Bert Kroes

Tweede rij van onderaf v.l.n.r.: Alie van der Meij, Pietje Nikkels, Michiel Koning, Joke Wolters, Liedje de Voogd, Dineke Roeterdink, Betty ten Have?, Gerda Boschloo, Anneke ten Have?, Gerrie Ilbrink?, Ditske IJssenhove, ? IJssenhove?, onbekend, Solange Jonkers, en Wilma Boschloo?

Derde rij van onderaf v.l.n.r.: Juf Schalenkamp?, ? de Voogd, Marjan van der Haar, onbekend, onbekend, Dikkie van Veldhoven, Hermien Hulshoff?, ? Bruggeman?, Juf Hoenders, Willemien Boschloo, Hennie Veneman?, ? Smeenk, Lientje Kroes en ? Bruggeman

Vierde rij van onderaf v.l.n.r.: ? Smallegeoor, Wim Tuitert, Guus Stellweg, Jan Menkveld, Wim klein Hulze, onbekend, Laurens Slagter, ? Hafkamp, ? Bruggeman, onbekend, ? Braakhekke, onbekend, Alie Veneman, onbekend, Ineke Jansen, ? Wolters, Dorien Burmagne, Hannie Boerstool, Diny Makkink, Hannie Maalderink, Alie klein Hulze en Erna Jansen

Vijfde rij van onderaf v.l.n.r.: Hans Makkink, Gert Nikkels, Theo Lenselink, Tonnie Wunderink, Doris ?, onbekend, onbekend, Bep Makkink, Ans Nijman, Mineke Roeterdink, onbekend, Martin Makkink, meester Geijtenbeek, onbekend, Aart Lensink, Kees Leuvenenk, Thea Kluin, Judith van der Haar, Betsie Wilbrink, Hermien ten Haaf, Dinie Onstenk en Appie Smeenk

Zesde rij van onderaf v.l.n.r.: Henk Bruil, Dirkje Tuitert, Wilma Vreeman, Hermien Pasman, Manny Makkink, ? Wolters, meester Van der Bosch, Tietje Wolters, Thea ?, Ria Wolters, Mieke Maalderink, Joke Pasman, Annie Kroes, Minie Hietbrink, Dorien Bruggeman, Liesbeth ?, onbekend, Henk Makkink, Siep de Boer, Jack Leuvenink, Jan Hulshof, Adriaan de Voogd en Tom Burmagne

Wie weet het (vervolg)

In het vorige Markenboek (37e jaargang, nr. 2, p. 8) stond een foto van een boerderij met schuur en kippenhok. Wilma Makkink meldde ons dat het gaat om de boerderij waar ze woont: 't Walle aan de Ravensweerdsweg nr. 7 in Gorssel. Er is wel wat aan de boerderij veranderd, want tegenwoordig is de voordeur een glazen deur en het kleine keukenraam aan de zijkant is vervangen door een groot raam. De kippenschuur is in 1958 afgebroken en vervangen door een werkplaats/fietsenhok. Wilma schrijft: "De geute is toen anders ingedeeld".

We hebben een nieuwe onbekende afbeelding van een groep mannen die poseren voor Ons Huis in Almen. Wie zijn de mannen die daar zo ernstig naar de fotograaf kijken en wanneer kan de foto genomen zijn?

Als u meer weet, graag een reactie naar Het Tramstation, Van der Capellenlaan 4, 7213 AG Gorssel (dinsdag van 14.00 tot 16.00 uur en donderdag van 10.00 tot 12.00 uur) of via info@deelfmarken.nl.

Nieuwe rubriek: Uit het Archief

Mirjam van Velzen, werkzaam bij het Regionaal Archief Zutphen, verzorgt met ingang van dit nummer van Ons Markenboek een nieuwe rubriek: 'Uit het archief'. Daarin belicht ze vondsten uit het archief van de voormalige gemeente Gorssel. Verrassend welke schatten ze tegenkomt!

Kopij en foto's voor het volgende nummer dienen uiterlijk **zaterdag 21 september 2019** bij de redactie binnen te zijn, indien mogelijk met afbeelding.

VERSLAG VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING

9 april 2019

1. Opening en mededelingen

Voorzitter Jan Haijink kon om 19.30 uur bij de opening van de vergadering circa 50 leden in Residentie de Roskam verwelkomen. Hij begon zijn openingswoord met het laatste nieuws over de gezondheidstoestand van penningmeester Koos Bleeker na zijn herseninfarct. Na de eerste zeer verontrustende berichten kan Jan melden dat de toestand van Koos zich nu wat minder ernstig laat aanzien. Het blijft echter afwachten hoe Koos hier uitkomt. Voorlopig moet hij nog in Spanje blijven.

Over de komende evenementen kon onze voorzitter nog meedelen, dat op 4 mei bij de Houtwal weer de operatie Cannonsshot herdacht zou worden en dat op 1 juni voor de vijftienvigste keer de jaarlijkse genealogische dag in Gorssel gehouden zou worden. De stamboom van de familie Roeterdink zou dan in het middelpunt van de belangstelling staan. Vervolgens memoreerde de voorzitter de oprichting van de werkgroep begraafplaatsen en monumenten. Aanleiding om deze werkgroep op te richten was het voornemen van de gemeente om op de begraafplaats van Gorssel zes beeldbepalende graven te ruimen vanwege achterstallig onderhoud. Een van deze graven is het graf van J. de Graaf, oud-gemeentesecretaris van de gemeente Gorssel en schrijver van het boek 'Uit Gorssels' Verleden'. De Elf Marken heeft deze ruiming in de Erfgoedcommissie van de gemeente Lochem aan de orde gesteld. Er is afgesproken om met de werkgroep als eerste de graven op de begraafplaats in Gorssel te ontdoen van overtollig groen. Daarna is bekeken hoe het verdere onderhoud aangepakt moet worden. De werkgroep bestaat uit een tiental vrijwilligers. Henk Hietbrink is de trekker van deze werkgroep. Daarnaast is onlangs de werkgroep archeologie weer opgestart.

De ontwikkeling van het ledenbestand is als volgt: na een eerdere kleine daling in 2017 is het aantal leden in 2018 opnieuw iets gedaald nu van 739 naar 724 leden. Daarnaast hebben we 83 (sponsor)leden, zodat er in totaal 807 leden zijn. Een lidmaatschap van De Elf Marken houdt in dat gezinsleden die op hetzelfde adres wonen ook van de voordelen van het lidmaatschap kunnen genieten. Na deze mededeling over het verloop van het ledenbestand werd de agenda verder afgewerkt.

2. Notulen van de algemene ledenvergadering op 17 april 2018

Deze notulen waren afgedrukt in OMB 36e jaargang nummer 3, augustus 2018 en werden zonder op- en aanmerkingen onder dankzegging voor de samensteller vastgesteld.

3. Jaarverslag secretaris over 2018

Dit jaarverslag was gepubliceerd in OMB 37e jaargang nummer 1, februari 2019. Het jaarverslag gaf geen aanleiding tot op- of aanmerkingen, waarna het met algemene stemmen werd goedgekeurd.

4. Financieel jaarverslag 2018 en begroting 2019

Als vervanger van Koos Bleeker gaf Guus Bosman een korte toelichting op de ter vergadering uitgereikte financiële stukken. Het resultaat over 2018 is met een positief saldo van € 5951 een stuk beter dan begroot. Er was zelfs gerekend op een klein tekort. Het goede resultaat is vooral te danken aan de giften, aan het resultaat van de actie Hart voor Achterhoek en aan de inkomsten uit de verkoop van het boek over Gorssel die nog tot in 2018 doorliepen. Daarentegen valt de verkoop van het boek stoomtram tegen. Hoewel we in 2019 nog wel inkomsten uit de verkoop van het boek stoomtram verwachtten, is gezien de grote onzekerheid over de hoogte van deze inkomsten deze verwachting niet in de begroting verwerkt. Het voorhanden zijn van een aanzienlijke reserve was voor de heer Koops aanleiding om te vragen of er nog plannen zijn om in de nabije toekomst dit vermogen in te zetten voor een project. De penningmeester antwoordde hierop dat er momenteel geen groot project op stapel staat, maar dat de reserves nodig zijn om eventuele tegenvallers op te vangen.

5. Verslag kascommissie

Namens de kascommissie voerde de Wim Makkink het woord. Hij had met G. Addink de boekhouding gecontroleerd en in orde bevonden. Wel had hij als opmerking, dat de energiekosten van het Tramstation aan de hoge kant zijn. Daarna vroeg Makkink aan de vergadering de penningmeester te dechargeren. Nadat de voorzitter eerst de kascommissie bedankt had, bedankte hij Koos Bleeker en zijn opvolger Guus Bosman voor het vele werk en onder groot applaus werd hun decharge verleend.

6. Verkiezing kascommissielid

Aftredend was de Wim Makkink. Een nieuw kascommissielid diende gevonden te worden. Spontaan meldde Carolien van Poecke zich aan. Zij werd met algemene instemming benoemd.

7. Bestuursverkiezing

Als nieuw bestuurslid en nieuwe penningmeester werd Guus Bosman uit Gorssel door Jan Haijntink aan de aanwezigen voorgesteld. Guus is al enkele jaren met pensioen. In zijn werkzame leven was hij accountant. We zijn blij dat Guus zijn kennis voor onze vereniging wil inzetten. Onder applaus werd Guus Bosman in het bestuur gekozen. Aftredend en herkiesbaar was Gerri Smale-Bielderman. Daarnaast waren Koos Bleeker en Joop Hekkelman aftredend en herkiesbaar. Er waren geen tegenkandidaten aangemeld. Zij werden door de vergadering met algemene instemming voor een periode van drie jaar herkozen. Het bestuur bestaat nu uit elf leden en is daarmee voltallig.

8. Rondvraag

Van de rondvraag werd geen gebruik gemaakt. Aan het eind van de rondvraag vroeg onze voorzitter nog aandacht voor de komende excursies. Op dat moment waren daarvan nog niet alle details bekend. Wel kon hij meedelen dat de jaarlijkse busexcursie op dinsdag 10 september zou plaatsvinden en dat de reisdoelen in Twente zouden liggen.

9. Sluiting

Om 20.15 uur was het eerste gedeelte afgelopen en na een korte pauze kon Hans Geerlink uit Gorssel aan de hand van een PowerPointpresentatie zijn lezing over de tramlijn Zutphen-Deventer houden. Hans had deze lezing al een aantal keren in omringende plaatsen gehouden maar nog niet in Gorssel. Er werd met grote interesse geluisterd. Alle acht meegenomen boeken over deze tramlijn zijn deze avond verkocht. Aan het eind van de avond bedankte voorzitter Jan Haijink, namens een dankbaar publiek, de spreker voor de lezing en wenste allen wel thuis.

Busexcursie dinsdag 10 september 2019

Henk Bruil

Al enkele jaren stond het Oranjemuseum in Diepenheim op de lijst van mogelijke reisdoelen van de excursiecommissie. In het voorjaar zijn we met ons vieren daar gaan kijken en waren unaniem enthousiast over hetgeen men biedt en besloten we om dit museum als eerste reisdoel te kiezen.

Naast een uitgebreide en zeer verzorgde collectie over eeuwen Oranje is er een deel Twentse cultuur te zien, zoals prachtige kabinetten met inhoud. Daarbij wordt door de familie Veldkamp heel boeiend uitleg gegeven over hetgeen er te zien en te beleven is.

Vervolgens gaan we naar Hengevelde, waar we in HCR Hof van Twente de lunch gebruiken, om vandaar naar Enschede te rijden voor een bezoek aan het Rijksmuseum Twente. Hier is in die tijd een expositie van Johann Tischbein te zien. We hebben ervoor gekozen om een rondleiding met een gids (drie groepen van twintig personen) te boeken, want dit voegt toch wel veel toe aan dit bezoek.

Voordat we aan de reis naar Gorssel beginnen leggen we voor het nuttigen van een drankje aan bij 'Bie de Watermölle' in Haaksbergen.

Daarna is het tijd om richting Gorssel te gaan, waar we omstreeks 18.15 uur denken te arriveren.

Het programma ziet er als volgt uit:

09.00 uur: Vertrek bij de kerk aan de Hoofdstraat in Gorssel

10.00 uur: Aankomst bij het Oranjemuseum in Diepenheim, koffie (2x) met een

Amaliagebakje. Daarna bekijken we de museumcollectie onder de leiding van de heer Veldkamp.

12.00 uur: Vertrek naar Hengeveld voor de lunch

13.30 uur: Vertrek naar het Rijksmuseum Twente in Enschede, hier worden we rondgeleid, verdeeld in drie groepen

16.00 uur: Tijd voor een drankje in Haaksbergen in 'Bie de Watermölle'.

Hierna wordt het tijd om richting Gorssel te gaan, we hopen daar rond 18.15 uur aan te komen.

De kosten voor deze dag bedragen € 66 per persoon, heeft u een Museumjaar-kaart, dan betaalt u € 56 per persoon. Wij nemen bij het instappen in de bus uw kaart in, laten deze bij de kassa scannen en geven u de kaart(en) daarna terug. De vereniging ontvangt daarna een creditnota van de busmaatschappij.

U kunt zich opgeven tot uiterlijk zaterdag 24 augustus bij Willy Holtslag-Harkink, tel. 0575-432058; Henk Pelgrum, tel. 0575-431781; Lyda te Linde, tel. 0575-517369 en Henk Bruil, tel. 0575-491822. Geeft u bij opgave ook aan of u een Museumjaar-kaart heeft. Het maximum aantal deelnemers is zestig.

U wordt verzocht de kosten over te maken op rekeningnummer

NL12 RABO 0301 4056 11 t.n.v. Historische Vereniging De Elf Marken te Gorssel, onder vermelding van: 'excursie'. Wilt u zich eerst opgeven voordat u geld overmaakt? Bij verhindering is teruggave van uw betaling niet mogelijk, wel kan iemand anders in uw plaats meegaan.

Op deze dag zijn we bereikbaar onder telefoonnummer: 06-49944172.

VERSLAG GENEALOGISCHE DAG 1 juni 2019

Werkgroep genealogie

Op 1 juni 2019 organiseerde de genealogische werkgroep van De Elf Marken voor de 25e keer een genealogische dag. Dit jaar stond de familie Roeterdink centraal, die vooral in het begin van de vorige eeuw veel voor de samenleving van Gorssel heeft betekend.

Op zaterdag 1 juni was het weer een drukte van belang in de kerk van Gorssel tijdens de jaarlijkse genealogische dag. Deze werd dit jaar voor de tweede keer gehouden in de kerkzaal van de protestantse gemeente, waar men werd ontvangen door gastheer Piet Meininger. Ook nu waren er weer veel standhouders en ook een aantal naburige historische verenigingen aanwezig met familiegegevens en andere streekinformatie.

Om de genealogische dagen aantrekkelijk te houden wordt elk jaar een familie uit de omgeving van Gorssel uitgeplozen. Dit jaar viel de keuze op de familienaam Roeterdink.

De werkgroep - met name Annie Albers, Anny Nijenhuis, Gerry Dijkerman, Thea Makkink en Jan Stegeman - heeft zich ingespannen om alle gegevens over deze familie, via internet en telefoon, bij elkaar te krijgen en hiervan een boek samen te stellen. Het was bekend dat een deel al was uitgezocht door 'De Roeterdink werkgroep'. Deze werkgroep is gevraagd of zij hun gegevens ook beschikbaar wilde stellen. Tonny Roeterdink gaf als woordvoerder van de werkgroep toestemming hun informatie te gebruiken. Hij en de andere leden stelden al hun gegevens beschikbaar en waren behulpzaam met het verder aanvullen van de gegevens met verhalen en foto's. Ook Roel Roeterdink uit Apeldoorn, die gegevens van de Apeldoornse tak had uitgezocht, stelde deze beschikbaar.

De nodige families zijn gebeld voor aanvullende gegevens, meestal met positieve reacties. Soms wat moeilijk, als zij niet met naam en toenaam in het boek wilden staan. Privacy! Het speurwerk heeft de werkgroep menig uurtje gekost.

Uit alle delen van het land kwamen belangstellenden naar Gorssel om te kijken naar de gegevens van de familie Roeterdink. Ook was er weer een schema uitgewerkt. Hiervoor was erg veel belangstelling.

Barta Roeterdink en Willem Nijenhuis

Foto: Henk Hietbrink

Roeterdink

Uit het onderzoek is gebleken dat het begin van de in het boek genoemde stamreeks Roeterdink in Leesten ligt. Engelbert op 't Bleeck in Leesten werd geboren in 1585. Een zoon van hem was Philip Engelberts op Bleecke. Daarna volgde kleinzoon Steven Philips. Achterkleinzoon Jan Stevens (Bleeckman) op 't Walle in Gorssel trouwde met Aaltjen Aelberts Roeterinck uit Gorssel. Aaltjen is een nazaat van de oudst bekende Roeterdinks uit Gorssel die op boerderij Roeterdink woonden. De kinderen van Aaltjen noemden zich Roeterdink.

Op een kadasterkaart van 1832 komt boerderij Roeterdink niet meer voor en het vroegere huisperceel hoort dan bij 't Walle. De boerderij is tussen 1815 en 1820 afgebroken en er staat nu alleen nog een oude linde. De boerderij stond achter de huidige winkel van de Schotse Ruit aan de Deventerweg in Gorssel.

In 1798 trouwt de in Gorssel geboren Aalbert Roeterdink in Ruurlo. Zijn kinderen krijgen de achternaam Roeterink en dat is de tak die in Winterswijk en omgeving woont. Mogelijk is de naam Roeterink door een schrijffout ontstaan. In 1855 pacht Antoni Roeterdink boerderij Snatergat en koopt later Arkelstein in Bathmen: de Bathmense tak. In 1869 trouwt Egbert Roeterdink in Apeldoorn: de Apeldoornse tak.

Veel Roeterdinks zijn in Gorssel en omgeving gebleven, maar anderen zijn verder getrokken. Ook is een aantal Roeterdinks naar het buitenland gegaan, onder andere naar Australië.

Deze en meer gegevens zijn te vinden in het prachtig uitgewerkte boek, dat de moeite van het lezen waard is. Het eerste exemplaar werd door Willem Makkink aangeboden aan de woordvoerder van de Roeterdinkwerkgroep, Tonny Roeterdink.

Aanbieding van het boek door Willem Makkink aan Tonny Roeterdink

*'Controle' van de uitgewerkte tekening
Foto's: Henk Hietbrink*

Geslaagde dag

De boekenverkoop liep goed, er werden veel boeken verkocht. Gelukkig zijn er nog enkele exemplaren beschikbaar. Ook voor de vorige stamboomonderzoeken was veel belangstelling.

Enkele bezoekers brachten foto's en oude gebruiksvoorwerpen mee, onder meer een gietijzeren wafelbakijzer.

Omdat de genealogische dag voor de 25e keer werd gehouden, bood de voorzitter van de Elf Marken, Jan Haijntink, aan alle medewerkers van de werkgroep een roos aan. Ook de waardering voor het genealogisch onderzoek en de samenstelling van het boek werd door enkele leden van de familie Roeterdink tot uiting gebracht door onder meer het sturen van e-mails, aanbieden van gebak en een mand met streekgebonden producten.

Met een bezoekersaantal van meer dan 300 kijkt de werkgroep met veel voldoening terug op deze 25e genealogische dag.

Een deel van de werkgroep, vlnr: Thea Makkink, Henk Pelgrum, Jan Stegeman, Anny Nijenhuis, Gerry Dijkerman, Willem Makkink, Arjan Meijerink

Foto: Henk Hietbrink

'GEZICHT OP GORSSEL'
Een schilderij van Jan Adam Zandleven

Loek Kemming

Loek Kemming is hoofdredacteur van OER, kwartaaluitgave van Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, Regionaal Archief Zutphen en Waterschap Rijn en IJssel. Een uitgebreidere versie van dit artikel verscheen in OER/30 (p. 34 e.v., december 2018).

Loek Kemming laat ons kennismaken met het schilderij 'Gezicht op Gorssel' van de schilder Jan Adam Zandleven. De kunstenaar woonde korte tijd in Gorssel.

*Gezicht op Gorssel, 1908, Jan Adam Zandleven, marouflé
(olieverf op doek op hardboard), 33,5 x 46,5 cm
(Particuliere collectie, foto Christie's, Amsterdam)*

'Gezicht op Gorssel' werd door Jan Adam Zandleven in 1908 geschilderd. De schilder stond toen nog aan het begin van zijn carrière, maar het schilderij vertoont al wel alle kenmerken waaraan we een werk van Zandleven onmiddellijk kunnen herkennen: de pasteuze pointillistische verfopbreng, waarbij de verf met dikke stippen en vlekjes op het doek wordt aangebracht. Aanvankelijk in meer bedekte kleuren, maar later in zijn schildercarrière steeds uitbundiger, als de vlekjes in heldere kleuren los van elkaar worden opgebracht en zijn werk steeds meer naar

de abstractie neigt. Ook qua onderwerp is de scene helemaal Zandleven. Zijn hele leven zou hij zich beperken tot het schilderen van boerderijen, bosgezichten, bloemstukken, paddenstoelen en stilleven. In zijn werk komt geen mens voor, al heeft hij wel figuurstudies gemaakt in krijt. Het gaat hem er niet om topografisch herkenbare situaties vast te leggen, het gaat hem vooral om de meer abstracte motieven die de natuur hem te bieden heeft; de bast van een berkenboom, de structuur van een groep bomen, de plasticiteit van een bos bloemen op een vaas. Of we het afgebeelde schilderij ook werkelijk in Gorssel kunnen situeren is ook de vraag, maar daarover later meer. Behalve in de natuur vindt Zandleven inspiratie in het werk van zijn grote voorbeelden Vincent van Gogh en Théophile de Bock. Vooral in zijn latere werk zien we opvallende overeenkomsten met het werk van de domineeszoon uit Zundert. Maar ook in zijn haast maniakale gedrevenheid, het worstelen met zijn kunstenaarschap en de twijfel of zijn werk wel goed genoeg is, zien we parallellen met Van Gogh. Vooral in het begin van zijn schilderscarrière worstelt Zandleven met deze existentiële vragen, die jammer genoeg door zijn voortijdige dood te kort zou duren.

De jonge Zandleven was voorbestemd om bij zijn vader in de zaak te komen, maar het werk in de verhandel lag de begaafde jongeman allerminst. In 1902 liet hij, na aanmoedigingen van de gerenommeerde schilders Paul Joseph Gabriël en Jozef Israëls, zijn vader dan ook weten dat hij voor de schilderkunst koos, waarop zijn vader prompt zijn handen van hem aftrok. Een leven vol onzekerheid en armoede lag voor de jonge schilder nu in het verschiet, maar dat weerhield hem er niet van om alle dagen erop uit te trekken om op zoek te gaan naar onderwerpen voor zijn schilderijen. Vaak werd hij hierbij vergezeld door zijn levenslange vriend Jan Carbaat (1866-1924), met wie hij eenzelfde voorkeur qua onderwerpkeuze deelde en ook in stilistisch opzicht nauw verwant is. Als hij in 1904 verneemt dat de gezaghebbende kunstpedagoog en kunstenaar H.P. Bremmer zich naar aanleiding van door hem geëxposeerd werk kritisch heeft uitgelaten, besluit hij hem een brief te schrijven: 'Van den heer Hogeraats vernam ik dat Uw oordeel over mijn werk niet bijzonder gunstig was. Nu U Ed.[ele] toch kennis met het werk heeft gemaakt, verzoek ik U zeer beleefd verlot 't volgende onder uwe aandacht te brengen. Allereerst dient dat ik pas sedert één jaar mij volledig aan de kunst wijd. Voor verl.[eden] jaar Maart beoefende ik haar geheel als liefhebberij. 't Was echter op aanraden van enkele schilders w.[aar] o.[nder] de nu overleden Heer [Paul] Gabriël, dat ik mij geheel er aan gaf. Trouwens de drang er naar groeide onweerstaanbaar. Het moest.' Op het moment dat Zandleven zijn brief schreef, was hij de vertwijfeling nabij. Hij vroeg Bremmer - met zijn invloed en al zijn contacten - of deze hem niet kon helpen om zijn werken onder de aandacht te brengen in het circuit van kunstminnende en vermogende verzamelaars. Dankzij de inkomsten van het familiebedrijf, een fabriek in verfwaren in Koog aan de Zaan en later Leeuwarden, was hij aanvankelijk in staat gesteld enkele jaren zorgeloos te kunnen

schilderen. Toen het bedrijf echter door steeds sterker wordende concurrentie niet langer levensvatbaar was, ontving hij wel een deel van de restwaarde, maar dat was zo goed als niets. Thans was hij werkelijk gedwongen om van zijn artistieke producties te leven, terwijl zijn vaardigheden maar langzaam toenamen: 'Wanneer U zegt dat ik nog eenige jaren zal moeten studeren, geloof ik U volkomen (...) Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat werk ik en ik gevoel dat ik er met eenige jaren zijn zal in dien zin dat ik van mijn kunst zal kunnen bestaan.' Het contact met Bremmer zal voor Zandleven van groot belang blijken te zijn. De kunstpedagoog die ook Helene Kröller-Müller adviseerde bij de aanleg van haar kunstcollectie ziet wat in de jonge schilder en besluit hem te ondersteunen. Door de regelmatige aankopen en ondersteuning door Bremmer gaat Zandleven nu behoren tot de groep van kunstenaars waar behalve Jan Carbaat onder meer Henri van Daalhoff, Carl Albert Feldmann, Jo Koster, Jan Lodeizen, Raoul Martinez, Jacob Nieweg en Dirk Nijland deel van uitmaken en die ook wel enigszins spottend aangeduid wordt met de naam Bremmerianen. Als Zandleven in januari 1906 zijn eerste postwissel ter waarde van f 100 ontvangt, schrijft hij vol dankbaarheid aan Bremmer: 'Met deze zeg ik U dank voor de ontvangst postwissel groot f 100,-. Nog altijd dank ik mijn bezoek bij U en hoe gelukkig ik was in U iemand te weten die mijn streven begrijpt. Ik ben na dien tijd weer met nieuwen moed aan 't werk gegaan en als mijn laatste werk, zoo véél beter is dan 't voorgaande, is dat omdat ik mij zoo héél veel gelukkiger voelde en zoo véél meer gemoedsrust had, onder het bewustzijn "Ik kan wel wat worden". Nu weet ik het, ik zal na heel veel studie toch wel wat te zeggen krijgen. Ik weet het, Mijnheer Bremmer heeft dit gevoeld. En O! dit geeft mij zoo'n kracht.' De steun van Bremmer aan Zandleven ging echter veel verder dan het sturen van postwissels. Zandleven die autodidact was, ontving ook kunsttijdschriften met daarin artikelen die hem op de hoogte hielden van de ontwikkelingen in de beeldende kunsten en zelfs stuurde Bremmer hem objecten die interessant waren om te schilderen. Belangrijk was ook dat Bremmer hem adviseerde bij het samenstellen van de te exposeren werken en ook bracht hij zijn werk onder de aandacht van mevrouw Kröller-Müller. Na enige tijd werd hun vriendschap zo hecht dat de wat formele toon uit de brieven van Zandleven aan Bremmer plaatsmaakt voor een veel lossere toon. In 1907 schrijft Zandleven aan zijn beschermer: 'Beste Vriend en Vriendin. Hartelijk dank voor alles wat ik bij jullie heb genoten. Ik kan niet zeggen hoe heerlijk ik bij je ben geweest; wat jij vooral, waarde Vriend, voor mij zijt geweest.' Zijn grote bewondering voor Van Gogh deelt hij ook met Bremmer. In een brief uit 1911 lezen we: 'Maar Vincent. O! wat is hij weer geweldig dramatisch! Alles vergeet je, als dat ééne, dat geheel eigene van hem over je heen komt. Wat is dat toch in hem? Wel heel sterk van expressie is hij, maar dat wat ik in hem voel is toch nog iets anders. Niet te zeggen is dit. 't Is of de waarachtige waarheid in hem leeft, zooals die misschien maar bij heel enkele mensen is te vinden. Ik bedoel natuurlijk niet dat gewone begrip wat iedereen voor waarheid inziet of vindt. Neen, neen, hij, dat is zijn ziel, is waar-

heid. Buiten om zijn persoon. Anderen maken je stil of vrolijk of somber of ernstig, hij maakt je klein. Het Goddelijke is in hem.' Uit de woorden spreekt de grote verwantschap die Zandleven voelt met Van Gogh.

Zandleven in Gorssel

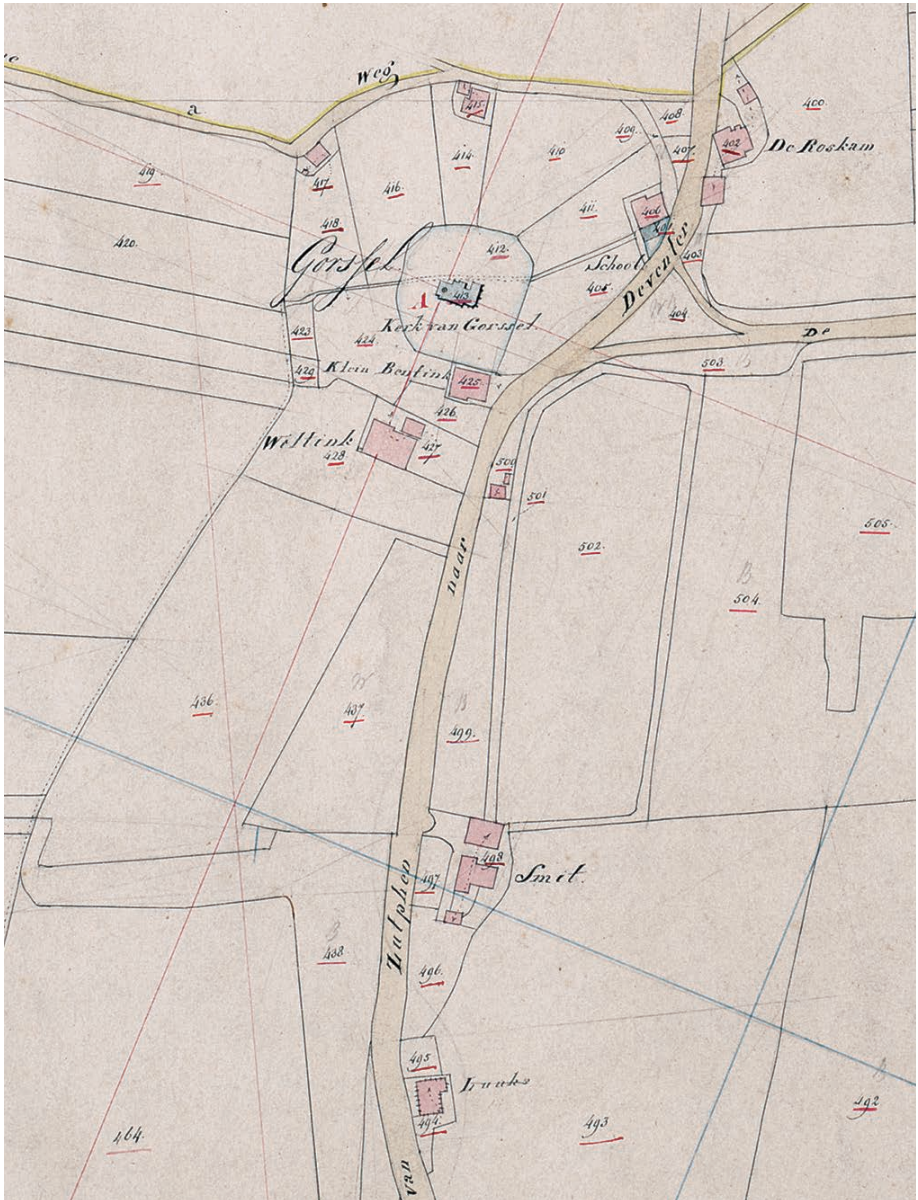
Al snel na zijn besluit zich geheel aan de schilderkunst te wijden, verhuist Zandleven (in 1904) naar Gorssel, waar hij vanaf 21 juni samen met zijn vrouw Janke Piebenga en zijn vriend Jan Carbaat een deel van boerderij Smit (ook wel Braakman geheten) betreft. Misschien wilde hij met de verhuizing naar het oosten van het land ook letterlijk meer afstand van zijn vader nemen. In het oosten van het land met veel boerderijen en bossen vindt hij in ieder geval makkelijker zijn geliefde thema's.

Terug naar het schilderij

Op de kadastrale kaart van Gorssel uit 1811-1832 zien we boerderij Smit ingetekend aan de Straatweg van Zutphen naar Deventer. Het huidige adres is Hoofdstraat 6. Op de kaart zien bij de kerk ook nog twee boerderijen met de namen Wiltink en Klein Bentink ingetekend. Het lijkt aannemelijk dat dat de boerderijen zijn die Zandleven op zijn *Gezicht op Gorssel* heeft afgebeeld, maar in 1908, het jaar van vervaardiging, was Wiltink al afgebroken. Klein Bentink bestaat nog wel, maar lijkt in geen enkel opzicht op één van de boerderijen op het schilderij. In 1908 was Zandleven ook niet meer woonachtig in Gorssel, al op 17 augustus 1907 vertrok hij naar Rhenen. Zou het kunnen dat hij *Gezicht op Gorssel* uit zijn herinnering heeft geschilderd en niet zo geïnteresseerd was in een nauwkeurige topografische weergave van het dorpsgezicht?

Met dank aan Erwin Strookappe voor zijn topografische informatie.

(Bron: Bert Honders en Willem Laanstra, *Jan Adam Zandleven. De werkelijkheid als een wonder*. Een uitgave van KUNSTWERK/ Rokin Art Press, Amsterdam, 2004)

Op dit fragment van de kadastrale kaart uit 1803-1832 zien we de boerderijen Wiltink en Klein Bentink bij de kerk aangegeven. Boerderij Smit, waar Zandleven inwoonde, staat een eindje verderop aan de Straatweg van Zutphen naar Deventer. (Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort)

SUPERBOEREN

Het ontstaan van de agrarische bedrijfsverzorging

Henk Kraaijenbrink

Als op de boerderij geen mankracht meer is als gevolg van ziekte of overlijden kan een beroep worden gedaan op de agrarische bedrijfsverzorging. Henk Kraaijenbrink vraagt zich af wie aan de wieg heeft gestaan van de bedrijfsverzorging in de vroegere gemeente Gorssel. Er zijn een paar antwoorden mogelijk.

Superboeren, zo worden de voetballers van de Graafschap uit Doetinchem wel genoemd. Maar het zijn helemaal geen boeren en ze voetballen. Maar er zijn wel superboeren! Zo noemde G. Gerrits, wonend in Borne en voorheen bedrijfsleider/werkverdelers bij de toenmalige CVAB (Coöperatieve Vereniging Agrarische Bedrijfsverzorging Oost Nederland b.a. te Almen), ze in 1972. Super-boeren, omdat zij letterlijk van alle markten thuis moesten zijn. Van veehouderij, van varkenshouderij en van boeren die kippen houden etc. Dat speelde vooral na 1970, toen het boerenbedrijf steeds meer specialiseerde. Het begon eenvoudiger op het gemengde boerenbedrijf. Een bedrijfsvorm die minister van landbouw Carola Schouten nu weer ten voorbeeld stelt. Het kan verkeren.

In het boek 'Gorssel van boerengemeenschap tot forensendorp' staat een kort stukje over het ontstaan van de agrarische bedrijfsverzorging, de voorloper van bovengenoemde CVAB. Zelf kende ik van mijn moeder een ander verhaal. Namelijk dat mijn vader het voorstel gedaan zou hebben. Zou Gerrits, die nagenoeg vanaf het ontstaan van de bedrijfsverzorging werkzaam was en mijn vader nog gekend heeft (en ook nog bij mij in de buurt woont) er meer van weten? Ik bezocht hem om te horen of hij meer wist van het ontstaan van de bedrijfsverzorging. Hij vertelde mij een derde versie. Interessant al die verschillen.

Hij verwees mij naar mevrouw A. Poorterman die in Almen al heel lang werkt bij het kantoor van de agrarische bedrijfsverzorging - nu Abeos - geheten, waar ik informatie kreeg die het verhaal van Gerrits ondersteunt, onder andere uit het historische boek 'Almen ten voeten uit', uitgave van 'De Elf Marken. Vanwaar die verschillen? Zijn ze te combineren tot één sluitend verhaal of sluiten ze elkaar uit? Annie Hoetink-Braakhekke was, zo vernam ik van Erna de Ruiter, lid van de redactie van het boek over Gorssel, verantwoordelijk voor de tekst in dat boek. Dus ook Annie gebeld en mede na de informatie uit dit telefoongesprek kom ik tot twee mogelijke versies.

Versie I

Van Annie hoorde ik dat haar vader Herman Braakhekke in 1958, penningmeester

van de afdeling Gorssel van de Gelderse Maatschappij van Landbouw, er op een avond na een vergadering (van de Maatschappij?) mee thuis kwam. Daarna was het op de agenda van de Hervormde Stichting voor Maatschappelijk Werk Gorssel terecht gekomen. Secretaris daarvan was H. Stomphorst, directeur van de coöperatie Almen/Harfsen en de voorzitter was ds. J. Streefland uit Almen. Onder de kerkelijke organisatie Hervormde Stichting voor Maatschappelijk Werk ressorteerden maatschappelijk werkster zuster De Hen en de circa vijftien gezinsverzorgsters die in de gemeente Gorssel werkzaam waren, met Herman Braakhekke als administrateur. Zie hiervoor 'Gorssel van agrarische gemeenschap tot forensendorp'. Volgens Annie Hoetink kwam daar het idee vandaan. Gezinsverzorgsters merkten bij hun werk de problemen als de boer door ziekte zijn werk niet kon doen.

Versie 2

Het idee is intern geopperd door G.J. Kraaijenbrink, directeur van de CAV Gorssel, en via zijn collega in Almen, de heer Stomphorst, in de week gelegd bij de Hervormde Stichting voor Maatschappelijk Werk Gorssel, waarvan Stomphorst secretaris was.

Bestuurlijk vervolg

Nadat het idee was geopperd is het bestuur van de Hervormde Stichting voor Maatschappelijk Werk er mee aan de slag gegaan. De Stichting heeft bij het Ministerie van Sociale Zaken en/of bij het Ministerie van Landbouw nagegaan of er subsidie gegeven kon worden.

J. Klein Geltink, de eerste agrarische bedrijfsverzorgster uit Almen, vertelde in een interview dat hij f 0,25 tot f 0,50 per uur bij een boer verdiende (maximaal dus € 0,23). Van een weekloon (een werkweek besloeg 48 uur) van maximaal f 24 kon je, zelfs in 1958, niet leven. Subsidie was dus noodzakelijk. Het ligt voor de hand dat de administrateur van de Stichting, Herman Braakhekke, betrokken is geweest bij de voorbereiding van die subsidieaanvraag.

Daarnaast moest de Stichting financiële dekking hebben voor het geval er geen werk voor de bedrijfsverzorgster was. Het bestuur zal daartoe een verzoek gedaan hebben aan beide coöperaties in Almen (zie 'Almen ten voeten uit') en Gorssel (uit de herinnering van mijn broer Ton en mijzelf). Die stonden daarvoor garant. Uiteraard nadat daarover bestuursbesluiten waren genomen. Aangenomen mag worden dat dit voorbereidende werk zonder ruchtbaarheid is uitgevoerd. Pas daarna kon de Stichting het officiële besluit tot benoeming van een bedrijfsverzorgster nemen en er nieuws van maken.

Interpretatie

Blijft de vraag waarom ik denk dat mijn vader het idee geopperd heeft zoals mijn moeder vertelde. Mijn vader, en dus ook mijn moeder, hadden er in ieder geval

zelf in de familie mee te maken gehad. Mijn vaders enige broer, die op de kleine ouderlijke boerderij (zeven koeien, wat kleinvee, twee varkens en een paard) verder boerde, was onverwachts overleden na een kort ziekbed. Mijn vader werd voogd over vijf jonge kinderen en moest met zijn schoonzus een oplossing zoeken voor het gerezen probleem van gezin en boerderij. Hij was dus zeer bekend met sterfgevallen van de boer op een boerderij. Ook kende hij de problemen op de boerderij bij ziekte, die in de wandelgangen van de bestuursvergaderingen van de coöperatie wel informeel besproken zullen zijn. Daarbij kwam nog dat een van de gezinsverzorgsters, Jopie Wentink, bij ons in de tweede helft van de jaren vijftig op kamers woonde. Ook via die lijn werd er bij ons wel eens wat vernomen. Zijn contact met collega Stomphorst was bovendien frequent en er kon gemakkelijk gecommuniceerd worden over het idee van de 'bedrijfsverzorger'.

Conclusie

De verschillende herinneringen over de gang van zaken hebben betrekking op verschillende fasen van het proces dat uiteindelijk tot de agrarische bedrijfsverzorging heeft geleid. Ze zijn niet strijdig, maar vullen elkaar juist aan.

Hoe dan ook: het idee kwam voort uit het dorp Gorssel en het werd organisatorisch vormgegeven door de Hervormde Stichting voor Maatschappelijk Werk, waarvan twee toonaangevende bestuursleden, ds. Streefland en de heer Stomphorst, in Almen woonden.

Misschien is het probleem van 'ziekte op de boerderij' op een vergadering van de afdeling Gorssel van de Gelderse Maatschappij van Landbouw aan de orde geweest waar ook mijn vader lid van was en via penningmeester Braakhekke naar Stomphorst of Streefland gegaan.

De lijn van de gezinsverzorging (zuster De Hen/Braakhekke) naar het bestuur van Hervormde Stichting voor Maatschappelijk Werk is ook goed mogelijk (versie I). Uiteraard kan het ook via beide lijnen gegaan zijn. Hoe de allereerste start geweest is zal wel altijd in de schoot van de geschiedenis verborgen blijven.

Wie het weet mag het zeggen.

Bronnen:

'Almen ten voeten uit' uitgave De Elf Marken

'Gorssel, van agrarische gemeenschap tot forensendorp' uitgave De Elf Marken

Mondelinge informatie van: G. Gerrits, H.J. Haverkamp-Kraaijenbrink, A. Hoetink-Braakhekke, T. Kraaijenbrink en H.G. Kraaijenbrink-Wikkerink †

UIT HET ARCHIEF (I): LEED OP HUIS 't JOPPE

Mirjam van Velzen

In de Collectie Oude Werken van het Regionaal Archief Zutphen vinden we diverse werken van de beroemde A.C.W. Staring, maar ook een *In Memoriam* van zijn schoonzoon, Antoni Brants (1805-1862), die woonde op huis 't Joppe. De auteur geeft een beschrijving van de vele wetenschappelijke verdiensten, maar helaas moet hij ook de 'smartelijke beproevingen' benoemen, die het leven van Antoni voor een groot deel bepaalden. Zo moest hij niet alleen zijn eerste vrouw én kind, maar ook zijn tweede vrouw veel te vroeg begraven. En toen hem eindelijk een gezinsleven gegund was met zijn derde vrouw Elisabeth Mechteld Jordens, werd hij overvallen door ernstige ziekte. In het Stadsarchief Amsterdam wordt het archief van de familie Brants bewaard. En het is in dit archief, dat we enkele stukken terugvinden die een aangrijpend beeld geven van het leven van Antoni.

Huize 't Joppe rond 1900

Foto: Regionaal Archief Zutphen (SZU002018631)

Catharina Johanna de Neijn van Hoogwerff*, gouvernante op 't Joppe, schrijft: "25 oktober 1852 is de ongesteldheid begonnen want opeens kwam L.ed. op een stormachtigen avond binnen loopen en had wat bloed opgegeven." Wat volgt zijn jaren vol perioden van ziekte; Antoni leidt aan haemoptoe; het ophoesten van bloed uit de longen. De oorzaak van deze aandoening kennen we niet, maar Antoni

wordt zeer beperkt in zijn doen en laten. Catharina is blijkbaar persoonlijk bij zijn verpleging betrokken en trouw houdt zij een dagboekje bij. Langzamerhand knapt Antoni op en is het bijhouden van het boekje niet meer noodzakelijk. Catharina eindigt haar verslag met de volgende woorden: "Mevrouw, de goede God spare u verder voor die angstige oogenblikken van dewelke ik hier gewaagde. Hij spare uw dierbaar leven met dat van Mijnheer Brants vele ja vele jaren. Huize 't Joppe den 13den sept. 1854."

Aanteekeningen van de ziekte van
den Heer Dr. A. Brants van t Joppe
door Mevrouw G. de Krijn van Sloogwerff.
25 October 1852. is de ongesteldheid begaarden
want op eens kwam de op en 't 't mach.
tegen avond binnem loopen, en had wat
blaad opgegeven, de Schuimmelhetel is
dadyt' gemaal, en heeft de gelaten?

De eerste vermelding van de ziekte van Antoni Brants, geschreven op 't Joppe op 25 oktober 1852
Foto: Regionaal Archief Zutphen (SAA 88-303C)

Gelukkig gaat het dan enkele jaren beter. Lichamelijk dan, want geestelijk is hij verre van gezond. Antoni schrijft in juli 1856 in zijn eigen dagboek: "Somwijlen, ja doorgaans [ben ik] onbevattelijk neerslachtig; gedrukt, zwartgallig, aan het onverstandige, bijna krankzinnige grenzend." Het vertrouwen in God heeft hij verloren en uit alles wat hij schrijft, blijkt een enorme wanhoop. In 1859 stort hij ook lichamelijk weer in. Zijn vrouw Elisabeth schrijft daarover: "het leven van Brants [is] hoogst ziekelijk en treurig naar ziel en ligchaam beide. De winter van 1860 bragten wij onder smartelijke zorgen en angsten in een voor ons weinig geschikt huis in Zutphen door; Brants was gedurig stervende, maar herhaalde zich telkens weer, bij het afleggen van Anna hare belijdenis was hij tegenwoordig echter meer dood als levend".

Gelukkig vertrekt het gezin in april weer naar 'ons heerlijke Joppe'. Dit deed Antoni goed, maar helaas moet hij veel binnenshuis blijven vanwege het slechte weer in de zomer van 1860. In juni 1862 houdt Antoni nog een toespraak ter ere van het huwelijk van zijn dochter Carolina Sophie met 'al de kracht van woorden en rijkdom van denkbelden die hem eigen zijn'. Zijn toespraak stond in schril

contrast met zijn voorkomen, dat volgens zijn echtgenote treurig was. In de loop van de zomer worden tot overmaat van ramp twee van hun dochters ernstig ziek en Elisabeth vraagt zich af welk offer God van haar wil vragen. Het is een buitengewoon groot offer; op 13 november overlijdt haar dochter Anna en op 27 november volgt haar echtgenoot, Antoni. Hij overlijdt op hun geliefde huis 't Joppe.

*Catharina Johanna de Neijn van Hoogwerff, afkomstig uit een gegoede familie in Den Haag, was als gouvernante ('bonnemeid') in dienst van de familie Brants. Zij trouwde in 1854 met Willem Rein Schummelketel, gemeentelijk heel- en vroedmeester in Gorssel. Het echtpaar vertrok met zijn twee dochters in 1859 naar Zuid-Afrika, waar Catharina Johanna in 1880 overleed (red.).

Bronnen:

Regionaal Archief Zutphen, Collectie Oude Werken, nr. 1548

Stadsarchief Amsterdam, 88 Archief van de Familie Brants en Aanverwante Families, nrs. 303B, C en D

RESTAURATIE VAN DE 'VRIJLAND'

Henk Bruil

We ontvingen vanuit het museum Stoomtrein Katwijk Leiden (voorheen Nationaal SmalSpoormuseum genaamd) in Valkenburg (ZH) het bericht dat het museum een subsidie van € 80.000 van het Mondriaan Fonds heeft gekregen voor de restauratie van tramlocomotief 607 de 'Vrijland'* van de Stoomtrammaatschappij Zutphen-Emmerik (ZE), later de Geldersche Tramwegen. De locomotief heeft onder andere dienst gedaan op de tramlijn Deventer-Emmerik en heeft dus vaak aan het perron gestaan van het tramstation in Gorssel.

Na zijn 'pensionering' in 1957 bevond de 'Vrijland' zich eerst in het Spoorwegmuseum in Utrecht en is later overgebracht naar Valkenburg (zie ook bladzijde 163 in het door De Elf Marken uitgegeven boek 'Stoomtram Zutphen-Deventer 1926-1945).

Daar heeft hij vele jaren een op prominente plaats naast GTW-wagons in het binnenmuseum gestaan.

Stoomketel

De locomotief blijft zoveel mogelijk in originele staat, maar krijgt wel een nieuwe stoomketel. Voorts zal de spoorbreedte teruggebracht moeten worden van 750 mm - de spoorbreedte bij ZE - naar 700 mm, de breedte van het spoor van het buitenmuseum in Valkenburg. Het is de bedoeling dat hij in 2021 gereed is en dan langs het Valkenburgse Meer gaat rijden.

Een bezoek met kinderen en kleinkinderen aan het Nationaal SmalSpoormuseum is beslist een aanrader!

Het museum bevindt zich aan de Jan Pellenburgweg 1 in Valkenburg ZH. Het stationsgebouw op het terrein is een replica van het Tramstation in Gorssel.

* De locomotief is genoemd naar de burgemeester van Hummelo en Keppel (van 1883 tot 1920) Cornelis Wilhelmus Vrijland II (1845-1928).

De 'Vrijland' in de werkplaats ter voorbereiding van de restauratie.

Foto: SmalSpoormuseum

Toen en nu (12)

Twee foto's uit Harfsen van hetzelfde pand.

De vroegere pastorie aan de Bremweg in de jaren vijftig en hetzelfde huis, dat niet meer functioneert als pastorie, in 2019.

SPONSORS VAN DE ELF MARKEN

Almen:

Bouwbedrijf Geers BV, Kapelweg 22A
Camping Domein Groot Besselink, Lage Lochemseweg 31C
Geert de Groot fotograaf, Bakkersteeg 2
HCR De Hoofdige Boer, Dorpsstraat 38
Hotel Conferentiecentrum Landgoed Ehzerwold, Ehzerallee 14
Installatietechniek RoMa b.v., Scheggertdijk 41
Loonbedrijf Almen-Harfsen, Kapelweg 22
Museum STAAL (Pien Pon), Dorpsstraat 39
Tuintechniek Eefde, Scheggertdijk 4

Deventer:

Van Lente Systeemintegratie BV, Herfordstraat 5
Artistique BV, Maagdenburgstraat 32C
Internat. Transportbedr. Van Opijnen BV, Bochumstraat 6

Eefde:

Aannemersbedrijf Nengerman, Zutphenseweg 144
Autobedrijf Lenselink BV, Schoolstraat 11
Autoservice Eefde (J. Fomenko), Zutphenseweg 73
Brouwer Autoschade, Teenkweg 4
Coöp Versluis, Schurinklaan 16
De Stempel Winkel, Dr. Van der Hoevenlaan 27A
Dijkerman Rietdekkers, Scheuterdijk 23
Fysiotherapie Eefde, Rustoordlaan 10
Fresco Schilders- en decoratiebedrijf, Kapperallee 61
Gudrun Raiss, Jodendijk 45
Gebr. Klumper Auto's, Kapperallee 87
Kwekerij De Veldsprong, Scheuterdijk 16
Landgoed het Haveke B&B, Zutphenseweg 113
Majoor Makelaars & Taxateurs, Rustoordlaan 50
Restaurant De Sluis, Schoolstraat 70
Schoonmaakbedrijf Frederiks VOF, Julianalaan 37
Slagerij Derkjan Addink, Startdijk 11
Te Loo Transportbedrijf, Zutphenseweg 95
Tuincentrum De Blaakhof, De Blaak 15

Epse:

Autobedrijf Preuter, Lochemseweg 15
Installatiebedrijf Eefting, Lochemseweg 26
Installatiebedrijf Haarman, Lochemseweg 10

Gorssel:

Brinkman Super, Nijverheidsstraat 22
Camping Jong Amelte, Kwekerijweg 4
Eetcafé De Hoek, Joppelaan 5
Fysiotherapie Den Oldenhof, Hoofdstraat 45 B101
Groente Fruit Traiteurs Wezenberg, Hoofdstraat 55
Huisartspraktijk Van Gelderen, Hoofdstraat 45-B003

Kantoorboekhandel Bechtle, Hoofdstraat 40
Keukenstudio Stormink, Hoofdstraat 25
Loetje Gorssel, Hoofdstraat 26
Loonbedrijf H. Boschloo & Zn, Gorsselse Enkweg 2A
Memento Mori Uitvaartverzorging, Hoofdstraat 27
René Vos Outdoor & Sports BV, Hoofdstraat 39
Restaurant Elf Uur B.V., Deventerweg 27
Schildersbedrijf D.G. Wesseldijk BV, Hoofdstraat 44
Slagerij Jan Rodenburg, Hoofdstraat 38
Smits van Waesberghe Makelaars, Hoofdstraat 39B
Thoma & Bennink's Landerijenbureau, Hoofdstraat 47
Touwslagerij Steenberg, Veldhofstraat 10A
Welkoop H.H. Bernds, Molenweg 38
Weijler & Weijler tandartsen, Hoofdstraat 7

Harfsen:

Aannemersbedrijf Haarman, Lochemseweg 107
André Brummelman Rietdekkersbedrijf, Zeedijk 5
De Haarbroekse Vijvertuin, Harfsensesteeg 40
Fa. Beltman, Haarbroeksteeg 4
Garagebedrijf Henk Slettenhaar, Lochemseweg 161C
Grond- en Straatwerken Fa. Schoneveld Harfsen, Koelerweg 1
Landwinkel & Bloembinderij 'De Winde', Braakhekkeweg 9
Recreatiepark De Huurne, Harfsensesteeg 15
Schildersbedrijf G.J. Wesseldijk VOF, Lochemseweg 121

Joppe:

Het Bosrestaurant, Joppelaan 100
Bouwbedrijf Enderink BV, Lochemseweg 64
De Zevensprong, Dortherdijk 6
Hertenfarm De Langekamp, Joppelaan 116
N.M.J. Schrijver Rietdekkersbedrijf, Joppelaan 102

Kring van Dorth:

Buitengoed De Vlinderhoeve, Bathmenseweg 7
Henk Klein Ovink Uitvaartverzorging, Wittendijk 6
Stayokay Gorssel, Dortherweg 34

Lochem:

Kimenai installatiebeheer BV, Aalsvoort 2
Multicopy The Communication Company, Burg. Leenstraat 54
Zweverink Muziek, Zwiepseweg 80

Zutphen:

Ahorn-bouwsystemen, Sontstraat 7
Kamphuis Hoogwerkers BV, Loohorst 7
Kamphuis Schilderwerken BV, Jutlandstraat 1
Rabobank Noord- en Oost-Achterhoek, Nieuwstad 1
Rexwinkel BV, Hermesweg 19

Inlichtingen over sponsoring bij de penningmeester.

Privacy en gegevensbescherming

Het bestuur van de Historische Vereniging De Elf Marken heeft op dinsdag 18 december 2018 vastgesteld dat de registratie van persoonsgegevens (het ledenbestand*) wordt bijgehouden om:

- de leden het tijdschrift 'Ons Markenboek' te kunnen toezenden;
- de leden informatie te verstrekken over activiteiten zoals lezingen, excursies, projecten e.d.;
- de facturering van de contributie te registreren en te bewaken;
- de leden te kunnen benaderen voor verenigingsactiviteiten.

Het ledenbestand bestaat uit bestanden die met het computerprogramma 'PC-leden' bijgehouden worden en bevat:

- naam, adres, woonplaats, telefoonnummer, rekeningnummer (incasso)
- emailadres
- bezorger

De bestanden worden door de penningmeester beheerd op zijn privécomputer. Deze computer is goed beveiligd tegen schadelijke software, hackers en computercriminelen. Op een externe harde schijf staat een backup.

De bestanden worden gecontroleerd door de penningmeester, die onmiddellijk op de hoogte wordt gesteld van alle wijzigingen. Leden en sponsors verrichten hun betalingen naar de bankrekening van De Elf Marken, die beheerd wordt door de penningmeester.

Het is het uitdrukkelijke beleid van De Elf Marken om niet te profiteren van het gebruik van de bestanden en deze niet te verkopen. Gegevens uit deze bestanden worden alleen ter beschikking gesteld aan anderen als dat nodig is om een doel van De Elf Marken te realiseren. Daarbij wordt steeds afgesproken dat de verstrekte gegevens, na gebruik voor het doel waarvoor ze zijn verstrekt, worden vernietigd.

**Het ledenbestand omvat ook donateurs, abonneementhouders en andere relaties die mogelijk geen leden zijn.*

*De werkgroep genealogie kreeg een taart aangeboden van de familie Roeterdink
Foto: Gerry Dijkerman*

Het lidmaatschap loopt van 1 januari - 31 december.

Opzeggen van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december.

De contributie bedraagt € 20,00 per jaar per gezin. Hiervoor heeft men vrije toegang tot de vergaderingen, lezing- en dia-avonden. Tevens wordt elk kwartaal Ons Markenboek gratis toegezonden.

Betaling van contributie, bijdragen of giften kan op de rekening van de vereniging nr. NL12RABO 0301 4056 11 bij de Rabobank Noord- en Oost-Achterhoek t.n.v.: Historische Vereniging De Elf Marken.

Voor contributiebetaling wordt de voorkeur gegeven aan een machtiging.

De Historische Vereniging De Elf Marken heeft de status van Culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). De belastingdienst stimuleert daarmee de begunstiging van de vereniging met (periodieke) en testamentaire schenkingen.

Nadere informatie over schenkingen verstrekt de penningmeester.

Publicatie of overname van artikelen uit Ons Markenboek is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.

Kopij te zenden aan een van de leden van de redactiecommissie, bij voorkeur via e-mail.

Het verenigingsgebouw het Tramstation, Van der Capellenlaan 4 te Gorssel, is op dinsdagmiddag geopend van 14.00 - 16.00 uur en op donderdagmorgen van 10.00 - 12.00 uur. De tweede dinsdag van de maand kan men hier terecht voor bibliotheek en genealogie. In het Tramstation beschikken wij over kopieën op microfiche van het bevolkingsregister tot 1940. Het gemeentearchief is ondergebracht bij het Regionaal Archief Zutphen, tel. 140575, www.regionaalarchiefzutphen.nl.

U kunt hier terecht van dinsdag t/m vrijdag van 10.00 - 16.00 uur.

Het Gelders Archief

Openingstijden dinsdag tot en met donderdag van 10.00 - 17.00 uur en elke tweede zaterdag van de maand van 9.00 tot 17.00 uur.

Gelders Archief, Westervoortsedijk 67D, 6827 AT Arnhem, tel. 026 - 3521600, www.geldersarchief.nl

Het tramstation vanaf 1926

